

Remek-djela 20. st. kako ih vidi Žmegač

Picasso, Maljevič, Klein samo su neki od umjetnika kojima se bavi komparatist

PIŠE MIRJANA DUGANDŽIJA

Zašto na "Gospodicama iz Avignona" nema ni traga od - Avignona? Kako je moguće naći u Kafke i Chagalla "anakronizme", i to istovrsne? Što u Maljevičevoj umjetnosti znači njegovo pravoslavlje, a zašto je Carl Einstein, židovski pisac i kunsthistoričar, nazvao slikarstvo nizozemske konstruktivističke skupine De Stijl "protestantskom umjetnošću"?

Zašto su pojedini avangardisti smatrali Raffaelove slike i Mona Lisu produkcijom na rubu kiča, dok su u isti mah otkrivali oporu ljepotu afričkih plesova, srednjovjekovnih ikona, kineskih crteža?

Kako se to Yves Klein i Bečki akcionisti mogu naći u svojim performansima na istom tlu? "Zajednička im je mobilizacija

ljudskog tijela bez civilizacijske zaštite, bez obzira na to što to znači: jedan će nagost u javnosti tumačiti kao oblik ekshibicionizma, a

drugi kao poziv na razmišljanje o predrasudama", odgovara na to, i doista, rekla bih, bezbroj drugih pitanja komparativističke naravi, jer je komparatist književnosti, likovne umjetnosti, glazbe, kazališta i filma bez premca, u svojoj novoj knjizi Viktor Žmegač.

Povijesne zgode

"Strast i konstruktivizam duha, temeljni umjetnički pravci 20. stoljeća", knjiga je posvećena vremenu u kojem je "kao nikada povijest umjetnosti doživjela takvo ubrzanje u nagloj smjeni, a još češće u istodobnosti programa, poetika, manifesta, signalnih djela".

Pa kao što je umjetnost bila opresivna prema umjetniku 20. stoljeća - da nikad ne bude nego originalan, i pri tome spreman na to da će se umjetnički pravac u kojemu u groznici izgara istrošiti za deset godina ili jednu - tako i Žmegačeva knjiga tjera svoga čitatelja na nesvakidašnju čita-

tateljsku koncentraciju, kipteći imenima autora i djela, od Webnera do Freuda, od Langaova "Metropolisa" do letrizma Aragonova "Samoubojstva" iz 1920., od Novalisa do Magritteova "Hegelova ljetovanja" iz 1958...

Samo nam povremeno autor daje predaha u kakvoj povijesnoj zgodi, poput one kad je u Parizu 1865. izložena Manetova "Olympia" izazvala bučan skandal, a osiguranje je spriječilo neke posjetitelje da štapovima unište sliku.

Umjetnost i skandali

"Danas nitko ne može shvatiti gnjev tadašnje publike. Erotički motiv nije ništa izazovnije nego gotovo istovjetni sadržaji na mnogim baroknim slikama. Povod za skandal je", piše Žmegač, "vjerojatno bilo to da spolni naboj kompozicije nije bio mitološki legitimiran, nego je ovdje za-

skočio gledatelja svojim podrijetlom iz suvremene građanske svađašnjice. (...) Mondena dama nalazi se bez odjeće (ako odjećom ne

Viktor Žmegač:
STRASTI
KONSTRUKTIVIZAM
DUHA

Matica
hrvatska, 2014.

smatramo vrpce oko vrata i papuče na nogama) ispružena na komadu namještaja srodnom krevetu - pa je krevetskih asocijacija u gospođa i gospode očito bilo mnogo. Gospođa su možda pomišljala na posjete bordelima, koje su tajili svojim suprugama. Manetova slika kao da ih je uhvatila na djelu."

Ali ni to Žmegač ne piše da uzme zraka, nego da "Olympiju" dovede do performansa Amerikanca Roberta Morrisa "Site" (1965.), koji stoji u intertekstualnom odnosu sa slikom, a zatim nastavlja o sve većem prožimanju kazališta i performansa u 20. st., posebno pritom analizirajući predstavu Boba Wilsona "Pogled gluhoga" (Deafman Glimpse, 1970.)...

Ali možda sve to nije ni čudno jer ovu knjigu, kako je sam na promociji rekao, piše gotovo cijeli život: od trenutka kad je kao gimnazijalac ugledao plave konje Franza Marca. ●